

Camelia Gavrilă, Mihaela Doboș,
Mariana Chiriac, Cezar Zaharia

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ PENTRU CONCURSURI, OLIMPIADE ȘI CENTRE DE EXCELENȚĂ

Clasele 11-12

ARGUMENT

Lucrarea *Limba și literatura română pentru concursuri, olimpiade și centre de excelență* este unică în peisajul editorial actual, întrucât propune un nou model de studiere a limbii, comunicării și literaturii, orientat către performanță și bazat pe situații de învățare stimulative și problematizante, în vederea obținerii celor mai bune rezultate la diversele competiții în care sunt antrenați elevii – *Olimpiada de limbă, comunicare și literatură română, Olimpiada „Lectura ca abilitate de viață”, Concursul de cultură și spiritualitate românească, Olimpiada Internațională de Lectură* etc. –, dar și la interviuri, workshopuri, proiecte din ariile culturale conexe disciplinei.

Spre deosebire de alte auxiliare didactice, cartea de față nu repetă conținuturile și schemele teoretice din manuale, ci dezvoltă un algoritm propriu al drumului către excelență. Temeiul acestuia îl reprezintă lectura programelor școlare din perspectiva olimpiadelor și a concursurilor, demers care implică o reorganizare și o deschidere a acestora către cele mai noi achiziții științifice și pedagogice ale domeniului de studiu. Astfel, din punctul de vedere al autorilor – transpus în lucrarea prezentă – excelență la limba și literatura română înseamnă:

- **accesul la informație științifică de cea mai bună calitate, nouă și verificată** (AFLĂ MAI MULTE!, TRASEE CRITICE FUNDAMENTALE, BREVIAR CONCEPTUAL);
- **aplicarea** cunoștințelor dobândite pe texte la prima vedere și **exersarea competențelor** științifice în contexte variate (APLICAȚII);
- **cunoașterea mai multor puncte de vedere** asupra temelor puse în discuție (PUNCTE DE VEDERE, PERSPECTIVE CRITICE);
- **reflecția personală** pe marginea unor opinii sau considerații științifice consacrate (REFLECTEAZĂ!);
- **exersarea gândirii critice și argumentative**, pornind de la situații de cunoaștere date (CITEȘTE, COMPARĂ, ARGUMENTEAZĂ!, CITEȘTE CRITIC! CONSTRUIEȘTE ARGUMENTE/ CONTRAARGUMENTE!);
- **dobândirea unei perspective interdisciplinare și interculturale asupra artei și a culturii** (LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE, ORIZONT ESTETIC EUROPEAN. CONTEXTUALIZARE);
- **testarea nivelului de competență** (TESTE INIȚIALE), **evaluarea progresului individual** (TESTE DE ANTRENAMENT) și **verificarea stadiului de pregătire la final de clasă** (TESTE FINALE).

Cartea se adresează tuturor elevilor din clasele XI-XII dornici să obțină rezultate de excepție la examene, concursuri și olimpiade de profil, fiind concepută ca un veritabil manual pentru performanță. Ea reunește, într-o abordare didactică funcțională și modernă, nu doar toate conținuturile prevăzute de programa școlară, ci și cele de curriculum extins – vizate cu deosebire în subiectele diverselor competiții la limba și literatura română – care se regăsesc în programele olimpiadelor, ale concursurilor și ale centrelor de excelență din țară. Dincolo de aceasta, elevul de liceu va găsi în lucrarea de față un ghid autentic pentru construirea și îmbogățirea culturii literar-artistice, fără de care personalitatea sa umană ar fi incompletă.

Lucrarea este gândită structural și strategic sub aspect pedagogic, astfel încât accesarea ei să se realizeze ușor și eficient, indiferent de nivelul de studiu sau clasă. Cele **patru părți** conturează în mod sistematic harta disciplinei limba și literatura română, pe care o explorează gradual și temeinic.

Partea I: Limbă și comunicare – reunește într-un tablou explicativ detaliat și avansat toate noțiunile teoretice din sfera limbii și a comunicării prevăzute de programele școlare XI-XII, atât cele din curriculum nucleu, cât și cele facultative. Fiecare segment teoretic este urmat de aplicații pe texte-suport la prima vedere, adecvate noțiunii respective, ale căror cerințe, concepute transversal, urmăresc împlinirea celor trei domenii de studiu – limbă, comunicare, literatură –, în vederea cultivării spiritului critic și argumentativ al elevului, dar și a valorizării dimensiunii cultural-estetice și a creativității acestuia.

Partea a II-a: Clasa a XI-a și Partea a III-a: Clasa a XII-a – aduc o nouă schimbare de paradigmă, impusă de natura studiului disciplinei în ciclul liceal superior. Competențele specifice, valorile și atitudinile a căror dobândire se urmărește la acest nivel au presupus o modelare adecvată a materialului învățării, pornind de la o **bibliografie adusă la zi**, care îmbină perspectiva clasică/de școală cu critica și eseistica modernă/contemporană. Temele și studiile de caz – *Originile și evoluția limbii române. Latinitate și dacism, Dimensiunea religioasă a existenței, Formarea conștiinței istorice, Rolul literaturii în perioada pașoptistă, Criticismul junimist, Diversitate tematică, stilistică și de viziune în opera marilor clasici, Symbolismul francez, Prelungiri ale romantismului și clasicismului, Modele epice în romanul interbelic (clasa a XI-a), Diversitate tematică, stilistică și de viziune în poezia interbelică. Modernism și tradiționalism, Avangarda în literatura interbelică, Identitate culturală în context european, Literatura aservită ideologiei comuniste, Tipuri de roman în perioada postbelică, Dramaturgia postbelică, Dinamica unor specii după 1990: jurnalul, memoriile, Forme ale istoriei și criticii literare* (clasa a XII-a) – sunt concepute ca nuclee tematice în jurul cărora sunt reunite puncte de vedere, decupaje critice, eseistice și estetice semnificative pentru tema pusă în discuție.

Partea a IV-a: Literatura și celelalte arte – conține un prim segment de inițiere teoretică în problematica fiecărei arte prevăzute de programa pentru liceu, urmat de aplicații și 6 teste care valorifică relațiile literaturii cu toate celelalte arte.

Lucrarea se încheie cu **Bibliografia științifică** pe baza căreia a fost concepută, ea însăși o sursă de informații complexă și de referință pentru studiul aprofundat al limbii și literaturii române.

Premisa și motivația autorilor lucrării de față este că învățarea și educația literar-artistică nu se realizează doar în context școlar, ci permanent și pretutindeni, în medii formale, dar și informale și non-formale, astfel încât crearea unor contexte editoriale în care elevul nu doar primește informația, ci este ajutat să o dobândească singur, printr-o învățare activă și accesibilă, devine, conform programelor școlare actuale, o condiție a „formării personalității elevilor și a pregătirii pentru integrarea într-o societate bazată pe cunoaștere”.

Autorii

(Jean-Étienne Liotard,
Portretul domnișoarei Jacquet)

de la magazinul cel mai la modă și cel mai scump. [...] Aceste domnișoare cu scrisori elegante scriu foarte greu. Și niciodată nu s-a priceput Dania să-mi trimită câteva rânduri întâmplătoare, scrise pe prima hârtie care-i iese la îndemână, cu adresa incompletă și cu vorbele confuze, numai pentru că îi e dor. [...] Dania este lipsită de realitate. Urmărește un vis, apoi altul, după cum are timp să viseze. Lectura a făcut asupra ei ravagii. Versurile tuturor poezilor, din toate țările, îi urmăresc plimbările. [...] Poate că această lipsă de realitate o face pe Dania să nu dea nicio importanță gesturilor și vorbelor. [...] Mă îndoiesc de logica Daniei. Are poate intuiții, șiretenii... despotismul ei instintiv o face să-și găsească argumente favorabile... Dar când judeci limpede, vezi că Dania este o răsfățată care își permite toate capriciile, și că trăiește domol această viață [...] eu pe Dania o consider foarte încurcată în gesturi, în fapte, în vorbe. Numai astfel se pot scuza atâtea umilinte pe cari mă obligă să le suport. Cred că sunt singurul om care cunoaște anumite secrete al temperamentului Daniei. Legăturile ei cu realitatea: senzualitatea. Cine ar îndrăzni s-o atingă? Pe această ființă care surâde tot timpul fermecător, ce pare a fi păzită de orice aspect prea aspru al vieții...

(Anton Holban, Jocurile Daniei)

Subiectul I (45 de puncte)

1. Precizează rolul utilizării persoanei I în textul citat. (5 p.)
2. Numește trăsătura Daniei pe care o consideri definitorie, justificându-ți opțiunea cu două exemple din text. (10 p.)
3. Formulează două aprecieri asupra cromaticii în care este realizat tabloul domnișoarei Jacquet. (5 p.)
4. Reconstituie, în trei-patru enunțuri, starea de spirit a domnișoarei Jacquet, pe baza detaliilor din pictura reprodusă mai sus. (5 p.)
5. Identifică un detaliu comun textului și imaginii, explicându-i rolul în conturarea mesajelor artistice. (10 p.)
6. Comentează, în 10-12 rânduri, tabloul lui Étienne Liotard, asumându-ți una din următoarele perspective, la alegere: a. un critic de artă; b. un poet; c. un istoric. (10 p.)

Subiectul al II-lea (30 de puncte)

Valorificând sugestiile textului și ale tabloului, scrie un eseu de una-două pagini despre *arta portretului*, pornind de la următoarea afirmație:

Gen în aparență atât de modest, portretul cere o inteligență imensă. Fără îndoială că supunerea artistului trebuie să fie mare, e însă nevoie ca darul său divinătoriu să-i fie egal. Privind un portret, ghicesc toate strădaniile artistului, care a început necesarmente prin a vedea ceea ce se lasă văzut, dar a trebuit să ghidească și ceea ce era ascuns. L-am comparat cu istoricul, dar l-aș putea asemui și cu actorul care, prin meserie, adoptă toate caracterele și toate costumele. Dacă stăm să judecăm, nimic nu e indiferent într-un portret. Gestul, expresia, hainele, decorul chiar, totul trebuie să slujească la reprezentarea unui caracter.

(Charles Baudelaire, Pictorul vieții moderne și alte curiozități)

CUPRINS

<i>Argument</i>	3
Partea I – CONȚINUTUL ÎNVĂȚĂRII	5
COMPONENTELE SITUAȚIEI DE COMUNICARE	5
Funcțiile actului de comunicare.....	6
APLICAȚII	7
TEXTE FICȚIONALE ȘI TEXTE NONFICȚIONALE. TIPURI TEXTUALE ȘI STRUCTURA ACESTORA.....	8
Textul descriptiv	10
Textul informativ	11
Textul argumentativ. Structuri și tehnici argumentative	11
Textul memorialistic	13
Textul epistolar	13
Textul jurnalistic.....	14
Textul juridic-administrativ.....	15
TEXTUL DESPRE TEXT: COMENTARIUL, ESEUL, ANALIZA, SINTEZA, PARALELA.....	15
APLICAȚII	18
NIVELURI ALE PRODUCERII ȘI RECEPTĂRII TEXTELOR.....	20
APLICAȚII	24
VALORILE STILISTICE ALE UNOR CATEGORII MORFOSINTACTICE.....	25
Rolul verbelor în narațiune.....	25
Rolul adjectivelor în descriere.....	28
VALOAREA STILISTICĂ A SEMNELOR DE PUNCTUAȚIE	29
APLICAȚII	30
MONOLOGUL ȘI DIALOGUL	31
DEIXIS ȘI ANAFORĂ	35
APLICAȚII	36
LIMBĂ ȘI LIMBAJ. REGISTRE STILISTICE	38
CUVÂNTUL. DENOTAȚIE ȘI CONOTAȚIE.....	39
REGISTRE STILISTICE	40
APLICAȚII	43
STILUL. CALITĂȚI GENERALE ȘI PARTICULARE ALE STILULUI. STILURI FUNCȚIONALE.....	44
APLICAȚII	48
TIPURI DE DISCURS. DISCURSUL POLITIC.....	49
POLEMICA	52
Partea a II-a – CLASA a XI-a	54
TESTE INIȚIALE.....	54
Testul 1	54
Testul 2	55
Testul 3	57
UNITATEA TEMATICĂ 1/ ORIGINILE ȘI EVOLUȚIA LIMBII ROMÂNE. LATINITATE ȘI DACISM	58
APLICAȚII	61
TEST	62
UNITATEA TEMATICĂ 2 / DIMENSIUNEA RELIGIOASĂ A EXISTENȚEI.....	64
APLICAȚII	66

UNITATEA TEMATICĂ 3 / FORMAREA CONȘTIINȚEI ISTORICE	67
APLICAȚII	68
TEST	69
UNITATEA TEMATICĂ 4 / ROLUL LITERATURII ÎN PERIOADA PAȘOPTISTĂ	70
APLICAȚII	72
TEST	73
UNITATEA TEMATICĂ 5 / CRITICISMUL JUNIMIST	75
APLICAȚII	76
UNITATEA TEMATICĂ 6 / DIVERSITATE TEMATICĂ, STILISTICĂ ȘI DE VIZIUNE ÎN OPERA MARILOR CLASICI.....	77
APLICAȚII	79
TEST	79
UNITATEA TEMATICĂ 7 / SIMBOLISMUL FRANCEZ	81
APLICAȚII	83
TEST	84
UNITATEA TEMATICĂ 8 / PRELUNGIRI ALE ROMANTISMULUI ȘI CLASICISMULUI	85
APLICAȚII	87
TEST	88
UNITATEA TEMATICĂ 9 / MODELE EPICE ÎN ROMANUL INTERBELIC.....	89
APLICAȚII	91
TEST	92
TESTE FINALE	94
Testul 1	94
Testul 2	95
Testul 3	97
Partea a III-a – CLASA a XII-a	99
TESTE INIȚIALE.....	99
Testul 1	99
Testul 2	100
Testul 3	101
UNITATEA TEMATICĂ 1 / DIVERSITATE TEMATICĂ, STILISTICĂ ȘI DE VIZIUNE ÎN POEZIA INTERBELICĂ.	
Modernism și tradiționalism.....	103
APLICAȚII	106
TEST	107
UNITATEA TEMATICĂ 2 / AVANGARDA ÎN LITERATURA INTERBELICĂ.....	108
APLICAȚII	111
TEST	112
UNITATEA TEMATICĂ 3 / IDENTITATE CULTURALĂ ÎN CONTEXT EUROPEAN	113
APLICAȚII	117
TEST	118
UNITATEA TEMATICĂ 4 / LITERATURA ASERVITĂ IDEOLOGIEI COMUNISTE	120
APLICAȚII	122
UNITATEA TEMATICĂ 5 / TIPURI DE ROMAN ÎN PERIOADA POSTBELICĂ.....	123
APLICAȚII	126
TEST	127
UNITATEA TEMATICĂ 6 / DRAMATURGIA POSTBELICĂ	129
APLICAȚII	133
TEST	134

UNITATEA TEMATICĂ 7 / DINAMICA UNOR SPECII DUPĂ 1990: JURNALUL, MEMORIILE.....	136
APLICAȚII	138
TEST	139
UNITATEA TEMATICĂ 8 / FORME ALE ISTORIEI ȘI CRITICII LITERARE	140
APLICAȚII	143
TEST	144
TESTE FINALE	146
Testul 1	146
Testul 2	147
Testul 3	148
Partea a IV-a - LITERATURA ȘI CELELALTE ARTE	151
LITERATURA ȘI PICTURA	151
APLICAȚII	155
LITERATURA ȘI MUZICA.....	156
APLICAȚII	160
TESTE	160
Testul 1	160
Testul 2	162
Testul 3	163
Testul 4	164
Testul 5	165
Testul 6	166
<i>Bibliografie</i>	168